

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ НА ЗАСАДАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

УДК 377.8.00.: 18

DOI 10.33251/2522-1477-2019-6-152-158

АНІСІМОВ Микола Вікторович,
доктор педагогічних наук, професор, професор
кафедри теорії і методики технологічної підготовки,
охорони праці та безпеки життєдіяльності,
Центральноукраїнський державний педагогічний
університет імені Володимира Винниченка

ІСТОРИЧНИЙ ПОГЛЯД НА ПРОФЕСІЙНУ СИСТЕМУ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОМУ УЧИЛИЩІ

У статті розглянуто середні професійно-технічні навчальні заклади. Зроблена спроба показати необхідність їхнього створення, а також результативність та ефективність підготовки робочих кадрів нового покоління. Розглянуто структуру навчальних закладів такого типу, систему підготовки учнів. Акцентовано, що вони принципово відрізняються від тих типів навчальних закладів, які були до них. Практична значимість цієї роботи полягає в тому, що показана структура навчальних закладів нового типу та процес навчання в них.

Ключові слова: середні професійно-технічні навчальні заклади, структура навчальних закладів, система підготовки учнів.

Постановка проблеми. Наразі, у дослідженнях учених, недостатньо висвітлена проблема професійно-технічної системи освіти та процесу підготовки в цій системі. Їй до тепер досить велика кількість викладачів, учених, батьків і дітей скептично ставляться до цієї системи навчання, і в побуті іноді називаючи її «Бурсою». Потрібно відзначити, що так називається навчальний заклад у Туреччині. Бурсо велике місто на північному заході Туреччини – засновано 202 рік до н. е. Це слово вперше було застосовано для назви підготовчих класів духовної семінарії. Тому нами була прийнята спроба заповнити цю прогалину і дати розширене обґрунтування «Середніх професійно-технічних навчальних закладів» (ПТНЗ).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Психолого-педагогічні дослідження в багатьох регіонах України та аналіз різних підходів дав нам можливість зробити висновки, що особливого значення набувають різні аспекти розвитку професійно-технічної системи освіти в Україні: 1) науково-методичне та матеріально-технічне забезпечення; 2) врахування науково-технічних досягнень при підготовці фахівців нових професій і перепідготовці старих; 3) упровадження новітніх та інноваційних технологій у навчальний процес; 4) модернізація інформаційного середовища та інтелектуалізація професійної системи освіти; 5) особистісно орієнтований підхід у професійному навчанні та вихованні [6, 7-11].

Крім цих проблем, нас насторожують і інші моменти життєдіяльності цих типів навчальних закладів. У процесі таких змін: 1) іде тенденція до скорочення ПТНЗ; 2) ряд училищ намагаються перевести на місцевий бюджет, що різко знизить наповнюваність учнями; 3) виникає також проблема фінансування цих навчальних закладів, у першу чергу викладачам і майстрам виробничого навчання, а також оплата електроенергії в навчальних закладах. Це пов'язане з тим, що в таких навчальних закладах велика кількість різного обладнання, яке необхідно обслуговувати. Наприклад, нині в училищі, на якому буде зосереджена наша увага, є столярна, автомайстерня, дві майстерні кулінарії тощо. Другий

приклад: вищий професійно-технічний навчальний заклад № 7 м. Кременчук, де навчають зварників, операторів верстатів зі ЧПУ та токарів, установлено: 5 верстатів з ЧПУ; 10 зварювальних трансформаторів і тренажерів, 40 токарських верстатів. Для обслуговування такої кількості верстатів потрібні спонсори.

Дослідження, проведені автором, показали, що сьогодні є необхідність познайомити широку громадськість із різними типами навчальних закладів і розповісти як у цих навчальних закладах виконується навчальний процес [1, 72-116].

Мета статті. Провести системний аналіз розвитку професійно-технічної системи освіти. Показати необхідність переходу на нову модель навчання у професійній системі освіти.

Виклад основного матеріалу. На прикладі конкретного училища ми намагатимемося продемонструвати як розвивалася система профтехосвіти, які зміни відбулися в її структурі та як це вплинуло на якість підготовки учнів. Для дослідження нами був узятий навчальний комплекс м. Кропивницький, який сьогодні має назву «Регіональний центр професійної освіти ім. О. С. Єгорова». Звичайно в одній статті описати всі процеси досить складно, тому ми намагатимемося підготувати кілька статей на цю тему. Це необхідно для того, щоб громадськість знала, що собою представляють ці типи навчальних закладів і як у них навчають.

Підготовка фахівців в училищі почалася після його заснування за наказом Наркомату цивільного будівництва УРСР № 44 від 3 березня 1944 року як будівельну школу фабрично-заводського навчання № 1. Навчання перших учнів проводилося з професій муляр і покрівельник. У цей період у навчальному закладі навчалася близько 100 учнів з терміном навчання 6 місяців.

У 1957 році навчальний заклад розбудовується: з'являються актова та спортивна зали, сучасні (для того часу) навчальні кабінети, майстерні. До навчального закладу прийшли молоді фахівці, серед яких В. Н. Удовіцький, А. Ф Кармазін, викладачі Л. А. Падурець, В. Я. Фільштейн, К. І. Шийко, майстри виробничого навчання В. І. Ковальчук, С. Х. Савченко, Г. С. Соколовський.

У 1959 році будівельну школу № 1 було перейменовано в професійно-технічне училище № 2. За цей період змінилася система підготовки – навчання учнів проходило протягом двох років за професіями: столяр, муляр, маляр, лицювальник-плиточник. Контингент учнів виріс до 200 учнів.

У 1973 році базовим підприємством «Кіровоградміськбуд» був побудований принципово новий навчальний комплекс по вул. Червозорівський 21 а. Колектив ПТУ № 2 переїхав у новий корпус училища. Це був прекрасний комплекс, який складався з двох навчальних корпусів (теоретичної й практичної підготовки), їдальні, актового й спортивного залів, тиру та двох гуртожитків.

З 1974 року почалася підготовка робітників-будівельників з одержанням повної середньої освіти та диплома з набутої професії. Для цього була реконструйована навчальна база училища. Для кожного предмета (математики, хімії, фізики, історії, естетики, української й інших мов) були виділені окремі кабінети. У викладачів хімії й фізики крім окремих кабінетів були ще окремі кімнати, де були обладнані лабораторії й учні могли виконати фронтальні лабораторні роботи. Для якісного вивчення англійської та німецької мов було придбано 2 лінгафонних кабінети, а група ділилася навпіл.

Навчальний процес такого типу навчального закладу передбачав також дуже серйозну професійну підготовку однієї з обраних професій. Тому поряд з досить глибоким вивченням загальноосвітніх предметів учням викладалися загальнотехнічні (креслення, електроматеріалознавство, електротехніка з основами промислової електроніки, охорона праці) і спеціальні предмети. Як приклад наводимо таблицю 1, у якій наведені предмети, які учні вивчали в той період (1973-1975 рр.).

Для проведення занять з цих предметів були виділені обладнані кабінети, у яких були різні наочні приладдя, магнітні та скляні дошки зі зворотною проекцією, кіноапарати, кадроскопи, проектори й інші технічні засоби навчання. Потрібно відзначити, що в цей період часу були вже в достатній кількості машини програмованого контролю знань, за допомогою яких можна було швидко зробити зріз знань учнів за допомогою тестів [4, 5-11].

У 1973 р. Кіровоградське ПТУ №2 очолив Кармазін Анатолій Федорович, який пройшов в училищі шлях від майстра виробничого навчання, старшого майстра, заступника директора з навчально-виробничої роботи до директора. В цей час в училищі з'являються нові професії: машиніст баштових кранів, машиніст екскаватора одноківшового, машиніст автокрана, електрослюсар будівельний, електрогазозварник, слюсар з ремонту автомобілів. Вже наступного року (1975 р.) Кіровоградське міське професійно-технічне училище №2 провело перший набір учнів, які б змогли отримати не тільки робітничу професію, але й повну загальну середню освіту. Таким чином в училищі почалась підготовка учнів з 3-х річним терміном навчання.

У 1977 році Постановою Ради Міністрів УРСР училищу № 2 було присвоєно ім'я Героя Радянського Союзу Олексія Семеновича Єгорова. Чому саме училищу № 2? По-перше, в ці роки училище зарекомендувало себе як найкращий навчальний заклад у навчальному процесі, в навчальній базі та проведенні різних виховних заходів. Наприклад: в училищі було створене об'єднання «Знання» членами, якого були не тільки викладачі та майстри виробничого навчання, але й практично всі учні. Один день на тиждень на першому уроці весь колектив збирався в актовому залі й лектори об'єднання «Знання» проводили лекції. За об'єднання «Знання» відповідав викладач загальнотехнічних предметів і спецтехнології М. В. Анісімов. Як правило лекторами були провідні вчені, винахідники, письменники, артисти, спортсмени, передовики виробництва, які приїжджали з інших міст. Цим займалося обласне об'єднання «Знання».

Таблиця 1

**Навчальний план (термін навчання 3 року).
Професія – електромонтажник з освітлення, освітлювальних і силових
мереж та електрообладнання**

Цикли і предмети	Всього годин
Професійно-технічний цикл	
1. Виробниче навчання	2074
2. Спеціальна технологія	333
3. Основи економіки праці та виробництва	44
4. Електроматеріалознавство	78
5. Електротехніка	81
6. Технічне креслення	112
7. Охорона праці та пожежна безпека	24
8. Автоматизація виробничих процесів	36
9. Початкова військова підготовка	140
10. Фізичне виховання	176
Загальноосвітній цикл	
1. Російська мова та література	230
2. Українська мова та література	230
3. Математика	352
4. Історія	247
5. Суспільствознавство	70
6. Географія	39
7. Біологія	45
8. Фізика	319
9. Астрономія	20
10. Хімія	210
11. Іноземна мова	140
12. Естетичне виховання	50

По-друге, Олексій Семенович Єгоров був першим заступником голови Кіровоградського облвиконкому і відповідав за промисловість області а також був ініціатором створення сучасного комплексу професійно-технічного училища № 2. Необхідно також відзначити, що в м. Кіровограді (нині м. Кропивницький) в цей період було побудовано ще два комплекси професійно-технічних училищ, а саме будівельне № 8 і радіотехнічне № 9 [6, 7-11].

У 80-ті роки продовжується розбудова навчального закладу. В 1981 році на базі училища, що стає центром вивчення передового педагогічного досвіду, проводиться Всесоюзна науково-практична конференція. До проведення цієї конференції були підключені керівники державного комітету з профтехосвіти, керівники республіканських комітетів, вчені академії наук СРСР і України. Очолив комісію із проведення цієї конференції академік С. Я. Батишев. Серед усіх училищ радянського союзу було обрано саме училище № 2. У цей період в училищі була передова навчальна база й був підібраний колектив викладачів і майстрів виробничого навчання. Наприкінці конференції відбулася окрема зустріч і бесіда академіка С. Я. Батишева із викладачами та майстрами виробничого навчання [7, 66]. У процесі підготовки до проведення всесоюдної науково-практичної конференції була значно поліпшена навчально-виробнича база училища № 2.

За вагомі досягнення у вихованні і навчанні майбутніх робітників Постановою Ради Міністрів УРСР від 13 квітня 1982 року училище № 2 занесемо на Республіканську Дошку Пошани.

У 1986 і 1989 рр. колектив училища: викладач вищої категорії Н. В. Анісімов, директор училища А. Ф. Кармазін, майстри виробничого навчання Г. А. Масловський і О. О. Давидов, а також група учнів із 7 осіб стали учасниками й переможцями ВДНГ України й були нагороджені золотими та срібними медалями ВДНГ України.

Щодо питання якості підготовки кадрів у ПТУ № 2 зазначимо: в училищі працювали заступниками директора з виховній роботи І. В. Поперешняк, А. Б. Рацул, О. А. Рацул. Надалі І. В. Поперешняк став к.п.н., доцентом, деканом заочного відділення Кіровоградського педагогічного інституту ім. А. С. Пушкіна, А. Б. Рацул став к.п.н., професором, деканом факультету педагогіки та психології Центральноукраїнського державного педагогічного університету ім. В. Винниченка, О. А. Рацул – директором ВПТУ № 9. Викладач української мови й літератури В. І. Каюків став к.п.н., директором середньої школи № 21. Якщо проаналізувати склад викладачів і майстрів виробничого навчання то є зрозумілим, що професійному та кадровому складникам в училищі надавалося велике значення.

У свій час в училищі працювали наступні співробітники: заслужений вчитель України – методист, викладач спецтехнології – К. І. Шийко, заслужені працівники профтехосвіти: директор – А. Ф. Кармазін, майстер виробничого навчання – У. І. Ковальчук. Усі викладачі й майстри виробничого навчання мали профільну освіту і стаж роботи за професією. Крім цього практично всі викладачі мали вищу категорію.

У 1984 році до 40-річчя навчального закладу був побудований і введений в експлуатацію спортивний комплекс, який складався з ігрового залу й чотирьох спеціалізованих міні-спортзалів.

У 1997 році до ПТУ № 2 приєднується ліквідоване ПТУ № 15. У результаті об'єднання, училище починає підготовку працівників сфери громадського харчування. Контингент учнів становить більш 800 людей.

У наступні роки ПТУ № 2 кілька разів перейменовували. У 2003 році за наказом Міністерства освіти й науки України училище реорганізоване в Кіровоградський професійний ліцей. Згодом, наказом Міністерства освіти й науки України «Про затвердженню Змін у Статут Кіровоградського професійного ліцею» внесені зміни в назву навчального закладу: Кіровоградський професійний ліцей імені Героя Радянського Союзу Олексія Семеновича Єгорова. Перед центральним входом у ліцей був установлений пам'ятник А. С. Єгорову (копія погруддя).

У 2017 році Державному навчальному закладу «Кіровоградський професійний ліцей імені Героя Радянського Союзу О. С. Єгорова» змінено тип і назву та встановлено повне найменування: Регіональний центр професійної освіти ім. О. С. Єгорова.

На рис. 1 фотографія головного корпусу ПТУ № 2 із центральним входом.

Рис.1 Центральний вхід в ПТУ № 2

Наразі в навчальному закладі здобувають освіту близько 700 учнів, з яких 166 осіб отримують робітничу професію на базі повної загальної середньої освіти, а 473 особи разом з професійно-технічною освітою здобувають повну загальну середню освіту. Свої знання й досвід передають учням 65 педагогічних працівників, серед яких 16 педагогів є спеціалістами вищої категорії, 19 педпрацівників мають педагогічні звання: 4 викладачі-методисти, 4 майстри виробничого навчання I категорії, 9 старших викладачів, 2 майстри виробничого навчання II категорії.

Сьогоднішня навчальна база навчального закладу дозволяє навчати висококваліфіковані кадри за наступними професіями: 1) слюсар з ремонту автомобілів; 2) маляр; 3) лицювальник-плиточник; 4) штукатур; 5) тесляр; 6) столяр; 7) монтажник гіпсокартонних конструкцій; 8) Обармен; 9) офіціант; 10) кондитер; 11) кухар.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Реформа професійної освіти – це одна з найактуальніших в Україні проблем, адже без висококваліфікованих кадрів не може розвиватися жодна з галузей економіки і промисловості, а будь-яке відставання веде до зниження рівня життя населення України. Необхідно відзначити, що комплекси середніх професійно-технічних навчальних закладів були побудовані в багатьох країнах світу й іноземні громадяни із задоволенням у них займаються. Це південна Корея, Монголія, Сомалі, Нікарагуа, Куба та інші.

У подальшому наш науковий інтерес полягає у відборі й дослідженні навчальних закладів різних типів і структури, деталізації їх принципів і методів навчання, а також методичних вказівок з організації навчального процесу та порівняльний аналіз із типовими закордонними навчальними закладами, що дозволить виявити напрям професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників.

Список використаних джерел

1. Анісімов М. В. Теоретико-методологічні основи прогнозування моделей у професійно-технічних навчальних закладах: монографія Київ-Кіровоград: ПП «ПОЛІУМ», 2011. 464 с.
2. Анисимов М. В. Креслення: Підруч. К.: Вища шк., 1998. 239 с.
3. Анісімов М. В. Практикум з електромонтажних робіт: навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. Кіровоград: ПП «ПОЛІУМ», 2007. 172 с.
4. Анисимов Н. В. Краткий исторический экскурс возникновения и развития тестового контроля. Науковий вісник Льотної академії. Кропивницький: КЛА НАУ, 2017. С. 5–11
5. Анісімов М. В. Розвиток професійно-технічної системи освіти у період з 1975 по 1990. Зб. Наукових праць УДПУ. 2013. С. 261–266.
6. Анісімов М. В. Проблеми і перспективи професійно-технічної освіти в Україні. / М. В. Анісімов. Зб. мат. I міжнародна науково-практ. конференції. Київ, ІПТО НАПН України. 2016. С. 7–11.
7. Сергій Якович Батишев (до 100-річчя від дня народження): біобібліогр. покажч. / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського; Київ, 2015. 223 с.

References

1. Anisimov, M.V. (2011). Teoretyko-metodolohichni osnovy prohnzuvannia modelei u profesiino-tekhnichnykh navchalnykh zakladakh [*Theoretical-methodological bases of prognostication of models in profesiiyno-tekhnichnikh educational establishments*]. Kiyiv-Kirovohrad PP "POLIUM" [in Ukrainian].
2. Anisimov, M.V. (1998). Kreslennia: Pidruch [*Drawing*]. Kiyiv Vyshcha shk., [in Ukrainian].
3. Anisimov, M.V. (2007). Praktykum z elektromontazhnykh robit [*Workshop on electrical work*]. Kirovohrad: PP. "POLIUM" [in Ukrainian].
4. Anisimov, N.V. (2017). Kratkij istoricheskij ekskurs vzniknoveniya i razvitiya testovogo kontrolya [*A brief historical digression of the emergence and development of test control*]. Naukovij visnik Lotnoyi akademiyi. (Scientific Bulletin of the Flight Academy). Kropivnickij: KLA NAU, 2017. S. 5-11. [in Ukrainian].
5. Anisimov, M.V. (2013). Rozvitok profesijno-tehnichnoyi sistemi osviti u period z 1975 po 1990 [*Development of vocational-technical education system from 1975 to 1990*]. Naukovih prac UDPU. (Scientific works UDPU). S. 261-266. [in Ukrainian].
6. Anisimov, M.V. (2016). Problemi i perspektivi profesijno-tehnichnoyi osviti v Ukrayini [*Problems and prospects of vocational education in Ukraine*]. IPTO NAPN Ukrayini. S.7-11. [in Ukrainian].
7. Sergij Yakovich Batishev (do 100-richehya vid dnya narodzhennya) [*Sergey Yakovich Batyshev (to the 100th anniversary of his birth)*]: biobibliogr. pokazhch. / NAPN Ukrayini, DNPB Ukrayini im. V.O. Suhomlinskogo; Kiyiv, 2015. 223 s.

ANISIMOV Nikolay, The doctor of pedagogic sciences, Professor, Kropyvnytskyi Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University.

HISTORICAL VIEW ON A PROFESSIONAL TRAINING SYSTEM OF SPECIALISTS IN THE TECHNICAL VOCATIONAL SCHOOL

Abstract. Much to our regret, small enough in researches scientific there are subjects of reasons about the vocational system of education and process of preparation in this system. Therefore we accepted an attempt to fill in this blank and give extended rationale of "Middle vocational educational establishments.

Educational process of such type educational establishments supposes also very serious professional preparation on one of the chosen professions in this school. Therefore along with the deep enough study of general objects at students general technical (drawing, electrical materials science, electrical engineering with bases of industrial electronics, labour protection) and special objects are taught.

Psychological pedagogical researches in many regions of Ukraine and analysis of different approaches to us possibility to draw conclusion, that the special value is acquired by the different aspects of development of the vocational system of education in Ukraine: a 1) scientifically-methodical and material and technical providing; 2) account of scientific and technical achievements at preparation of specialists of new professions and retraining old; 3) introduction of the newest and innovative technologies in an educational process; 4) modernisation of infomedia and intellectualization of the professional system of education; 5) the personality oriented approach in the vocational training and education.

Except these problems, we are guarded by other moments of vital functions of these types of educational establishments. In the process of such changes: 1) a tendency uдем to reduction of professional technical training establishment; 2) the row of schools try to translate on a local budget, that sharply will bring down filled students; 3) there is also a problem of financing of these educational establishments, first of all to the teachers and masters of the productive educating, and also payment of electric power in educational establishments. It is related to that in such educational establishments plenty of different equipment that must be served. For example, today in school about that we will try to tell you I am a joiner's, an auto is a workshop, two master cookerries and of. Second example, higher vocational-technical educational establishment № 7 Kremenchug. For them prepare welders, operators of machine-tools with numerical programmatic control, turners. In these workshops it is set: 5 machine-tools with numerical programmatic control; 10 welding transformers and trainers, 20 lathes. For maintenance of such amount of machine-tools sponsors are needed.

The researches conducted by an author showed that today was necessity to acquaint wide public with the different types of educational establishments and tell as in these educational establishments an educational process is executed.

Key words: *secondary vocational schools, structure of educational establishments, system of training of students.*

*Одержано редакцією: 30.08.2019 р.
Прийнято до публікації: 09.09.2019 р.*